

Ang Aklat ng Pagkakanulo

KRISTIAN SENDON CORDERO

Mula sa Libro ng Pakikipagtipan

Nang mangako ang Diyos ng panibagong tipan marahil labis kang nabighani sa sakop ng Pleyades at Orion. Lubos na ikinagalak ang pagbibinyag, ang takda—

“Magkakaroon ka ng maraming supling. Bilangin ang mga bituin.” Ilang gabi akong makikipagtalik? Tahimik mong bulong. “Ikaw, ang magiging simula

ng bagong pagpupunla at pagpapala.” Sinasagot ang tanong at duda ng magkakasanod na pangako: Paano kung maglihi maliban sa trigo? Hindi kayâ nagsasalita lamang ang kamelyo?

“Ama ka ng liping pinili at mananahan magpakailanman ang iyong lahi.” Masisiyahan ka ba lagi sa kaloob kong kordero? Abraham, ano ang hindi natupad sa kasunduan at nililipol

ngayon ng isa ang isa? Lahat, sa ngalan ng buwan o ng sabsaban sa Belen, o kayâ ng banal na tala ni David. Walang karunungan ang sinumang Solomon sa nagaganap na digmaan ng muhon.

Binabalot ng iba’t ibang watawat na may mga bituin, araw, puno ng kedar ang mga bangkay ng iyong mga anak. May bomba sa puso. At nanunuot ang dugo sa lino: mantsa ng halo-halong relihiyon.

Habang sinusungkit ng mga heneral ang mga estrelya. May kanyon at kamera sa bawat anggolo at tagpo. May napipintong pagguho sa bawat sulok. Namamaluktot ng kumot ang mga ulila’t balo.

Iniiisip kita ngayon, sa isang liblib na lugar sa Gitnang Silangan, nakaupo, habang nagkukulay kornalina ang paligid, banayad ang ihip ng hangin. Napansin mo ang mga buhanging kumapit sa'yong hapong talampakan, marahan mong hinahawakan ito—sinasalat ang mga pinong butil, payak na elemento ng disyerto. Hanggang sa marinig mo ang masuyong tinig ng iyong asawa.

Inaalok ka sa pagkain ng isang bagong luto—umuusok pa ang laman. Tumatawag siya sa una't kaisa-isa mong pangalan, na wala pang lulan ng anumang uri ng pinakikibagayang tipan.

Mula sa Libro ng mga Birhen at Martir

Ipinaduklit ng emperador ang kanilang mata upang makita nila ang tunay na liwanag.

“Hindi niyo ba nababanaagan ang araw sa aking mukha? Ako ang Takda. Ako ang anak ng mahiwagang tala ng Hilaga.”

Tumutulo ang dugo sa kamay ng berdugo samantalang inilabas na sa preso ang isa pang birhen na tatanggalan ng suso.

“Maaari ko kayong gawing mga bagong asawa? Ihatid niyo lamang ang alay kong insenso sa itaas ng templo.”

Sinagot nila ang emperador ng sabay-sabay na pag-awit ng salmo para sa kanilang nobyong Hudyo.

“Hindi niyo ba batid ang kuwento ni Cupido? Ipapakain ko sa mga alaga kong tigre ang inyong mga puso.”

Walang imik ang mga birhen sa gilid.
Putok ang mga gilagid. Nakabusal
sa kanilang bibig ang napakaraming dasal.

Bukod na Pinagpala

May lawa sa loob ng aking kasing-kasing.

Umiikot ang tubig nito
ayon sa bilis ng aking paghinga.

Nagsimula ito mula sa isang maliit na bukal.
Hindi ito matatagpuan sa anumang mapa
o kahit sa panaginip ng sinumang mortal.

Walang mga mangingisdang
tinawag na maging alagad
ang namangka o namahinga
sa dalampasigan nito.

Walang malalaking alon at sigwa.
Wala ritong mga isda
o ano mang bahid ng buhay.
Walang mata-sa-tubig.

Wala pang tumubong bulaklak
o baguntaong nagpatiwakal
o hayop na nalunod dito—

Maliban sa mga sinaunang awit,
mga walang simulang salita
at di nagkalamang pag-ibig
na hinahayaan kong magpalutang-lutang
sa walang lasa at di dumadaloy na lawa
habang naghihimalang palakad-lakad
ang isang lulong sa alak na diyos.

Diptych I

ASAWA NI NOE

Tinawag siya ng kanyang asawa sa loob.
Lihim niyang isinilid sa bulsa ang isang imahen:
Seloso ang Diyos ng kanyang kabiyak. Alam niya

na ang pagtawag ay katumbas ng pag-utos.
Kayâ dinala niya ang isang tapayan na puno
ng tubig at ibinuhos ito sa talampakan ni Noe.

Sa ganitong tagpo ibinunyag sa kanya ang magaganap
na delubyo. Muling bibinyagan ang mundo
upang mabigyang ngalan ang lahat. Isang arko

ang ipinangako na mabubuo at magliligtas
sa sinumang mananampalataya: Kailangan nilang
lumikas. Hindi siya umimik katulad ng tahimik

na pag-agos ng bukal na kaniyang natagpuan sa bukana
ng isang gulod, isang gabi. Doon niya muling kinakausap
ng palihim ang mga diyos ng kanyang magulang.

Sa kanyang paglabas inilabas niya rin ang kanyang imahen.
Marahang pinatuluan ang bibig nito ng bagong igib na tubig
at saka itinago. Bago siya muling pumasok sa karatig silid.

ASAWA NI LOT

Nang bisperas bago umulan ng santelmo
mulí niyang nakita ang mga estranghero

na pumasok sa lungsod, may dalang ilawan:
Sila ang mga bisita ng kanyang asawa.

Mabilis pa sa kidlat ang hakbang ng mga dayo
at may naiiwang asupre sa kanilang mga yapak.

Pumasok ang mga ito sa isang silid kasama
ang kanyang dalawang dalaga.

Malakas ang hanging nagmumula sa disyerto
at nagniningas ang mga buhangin sa dilim.

Sa pakiwari niya'y minumulto siya ng mga alipato.
Matagal na siyang hindi yinayakap ng asawa.

Sa kanya magsisimula ang sigwa
na tutupok sa dalawang lungsod.

Pax in Terra

Inihanda nila ang mga granada kasama ang ilang kahon ng mga ubas at mansanas. Sang-ayon sa napagkasunduang paniniwala, sasalubungin sila ng mga birhen sa bukana.

Maaaring magduda sa ganitong gantimpala. Kakainin kayo ng kakaibang sakit. Kung kayâ mangyaring ipikit lamang ang mata at isigaw ng palihim ang pangalan ng Diyos na dakila.

Pinaghalo-halong kagat ng alakdan, ulupong o sampunglibong langgam ang magpapamanhid sa buong katawan. Ito ang halik ng anghel ng kamatayan na magdadala ng isang telang puting ganap na tatabing sa inyong mga mukha, samantalang ipagkakaloob ang pagkatupok sa kanilang mga hindi binyagan—sa kanilang mga abo itatatag natin ang bagong lungsod. Sa kanilang mga abo magtatanim tayo ng piniling trigo, igos at oliba na iguguhit natin sa ating mga watawat kasama ang sulat-kamay ng matandang paham na siyang unang nanaginip sa atin ng bayan.

Sa sandaling malagot na hininga agad na lumusong sa makikitang bukal ng liwanag. Dito'y may lubid na mahahawakan at taluntunin lamang ang agos ng dalawang rumaragasang talon. Ang huling pagpikit ang magiging unang pagdilal sa kaluwalhatian. Hintayin ang muling pagtubo ng bagong laman na magsisimula sa inyong atay, at ang ganap na paghilom ng mga sugat: Lalangasan ito ng sariwang alak.

Tanggapin ninyo ang bagong katawan na maaaring darangin sa init ng kawalang-hanggang pagdiriwang kapiling ang mga birhen na isa-isang sasalubong sa inyo, dala ang matamis na bunga ng ubas, ng mansanas at ng granada: Wala itong mga buto. Walang mga langgam. Kayo pa lamang ang kakagat sa sariwa't nangingintab na pisngi.

Ang kakaibang lasa lamang ng laman ng mga bungang ito ang tutunaw sa mga natitira pang agam-agam ng inihandog na laman: ang kaganapan ng lahat ng pakiramdam. Hindi na kayo muling maaaring magparamdam. Sasainyo ang kapayapaang buhat pa sa inyong kanunununuang si Adan. Kapayapaang taglay niya bago ang paghugot ng laman sa kanyang tagiliran.

Bukod na Pinagpala

*

Dumapo ang isang ibon
sa ulo ng isang monghe.

Umipot.

Noon nagsimula
na ituring siyang
isang santo.

*

Dumapo ang isang ibon
sa ulo ng imahen
ng isang santong monghe.

Umipot.

Noon nagsimula
maagnas
ang bato.

Mula sa Libro ng Dakilang Hari

I. ANG PROPESIYA NG TALÁ

Hindi niya kinasanayan ang tumingala. Mistulang parating babagsak ang buong karimlan sa tuwing titingin siya sa kalawakan. May malas na hatid ang mga nakatalâ tungkol sa mga naglilitawang talá.

Nitong nakaraang mga araw ng tag-lamig ginagambala siya ng kanyang mga pantas tungkol sa pagdating ng Mesiyas. ‘Hindi kayâ gusto lamang nilang nakawin ang kaharian? Marami na silang ipinapatay na propeta.’ Nagkalaman ang kanyang pagdududa sa mga katiwala.

Mula sa balkonahe ng kanyang palasyo, sinubukan niya minsan na tingnan ang mga bituin—para itong salamin ng mga ilawan sa lupa. Naduwal siya na parang nagluluwal ng galit at ganid. Labis na nakakalula ang taas.

Nang makarating sa kanya ang balita na sa matandang bayan ng Bethlehem isinilang ang bagong hari, sinugo niya ang kanyang mga kawal at ipinag-utos ang pagpatay sa mga sanggol at paslit na hindi tataas sa gulang na dalawa.

Habang humahagulhol ang isang bayan, maaga siyang naidlip upang hintayin ang kanyang panaginip. Sa loob-loob niya: ‘Labis na ikakalugod ng Diyos ang aking utos. Ito ang aking kaloob. Hindi ginto, mira o kamangyan kundi dugo ng sarili niyang anak ang nais niyang alay. Hindi ba’t ito ang nakatadhana.

II. ANG REGALO NG MGA MAGO

Parang mga ulol na aso ang kaniyang mga kawal ng nilusob nila ang Bethlehem. Sa ngalan ng katapatan sa dakilang hari kung kaya paisa-isa nilang kinuha ang mga sanggol at paslit upang itarak ang punyal ni Abraham. Walang anghel na pumigil sa kanila.

Huli na nang matanto ng dakilang hari na hindi ginto, o mira, o kamangyan, o mamahaling hiyas ang dala ng mga mago kundi isang balitang magpapaningas ng kaniyang pagkabalisa. Maaaring sugo sila ng emperador ng Roma o ng iba pa nilang kalaban. Ano pang hukbo ang kaniyang mabubuo ngayong naisahan na siya ng mga pagano?

Nang sumunod na mga gabi habang nagluluksa ang buong bayan, nagpakalunod ang dakilang hari sa alak at ipinatawag ang sampu sa pinakamagandang puta sa kaharian. Ipinasundo niya rin ang punong saserdote upang muling ikuwento ang tungkol kay Haring Solomon at sa dalawang inang pinag-agawan ang isang sanggol. Sinabi niya sa eskribano na idagdag sa aklat ng mga gintong salawikain ang kanyang sasabihin:

Nagsisimula sa puso, pinupugto
ng panibugho ang ulo ng sinumang pinuno.

Tulog na ang lahat nang magsimula niyang anindagin ang mga konstelasyon at hinanap ang isinumpang tala. Walang bakas ng kahit anumang liwanag. Amoy tortang dugo ang hangin. Sinaid niya ang huling patak ng kopita. Bago muling pumasok sa kanyang silid, ibinalita ng isang kawal na may isang mag-anak na nakatakas at muling bumalik sa Ehipto. Ito ang kanyang pinakamalungkot na Paskuwa.

Pax in Terra

Upang patahanin ang bata, ibinigay sa kanya ang mga bagong dating laruan: mga berdeng berdugo. Bago pa ang laro, alam ng bata kung sino ang dapat na manalo. May nagturo: Demonyo ang mga Arabo.

Papatayuin niya ang dalawang kawal pagkatapos lulusubin ng kanan ang kaliwa. Gantihan. Hanggang sa magsisigaw ang bata na susundan ng mga pagpapaputok ng mga bomba sa loob ng kanyang bibig. Aabutin ng ilang oras ang sariling digma hanggang sa mapagod ito at mapatulog.

At mananaginip siya ng rumaragasang dugo sa kanyang mga kamay at noo katulad ng dilat na Kristo na pinapakain niya ng ilang Ama Namin, Aba Ginoong Maria, at Gloria, gaya ng bilin sa kanya ng matandang katekista.

Mag-iiyak siya sa pagbalik ng kanyang ulirat. Malakas na buhos na ulan. Dali-daling iiwanan ng katulong ang anumang kanyang ginagawa upang tingnan ang bata. Mabilis ang kanyang pagtugon, gaya ng bilin, parang magliligpit ng sinampay.

Upang patahanin, muling ibinigay sa bata ang mga laruang tinipon ng katulong sa loob ng isang kahon. Hahanapin niya ang kanyang mga magulang. Walang tiyak na maisasagot ang katulong maliban sa sintunadong pag-awit ng White Christmas habang palakas nang palakas ang unang ulan ng Mayo.

Mula sa Libro ng mga Propeta

Matapos ang kanyang sayaw
tiningnan ng propeta ang dalaga.

Manipis ang telang nakabenda
sa kanyang dibdib.

Nagkasalubong ang kanilang tingin.
Lumapit ang dalaga sa hari.

May ibinulong: ulo ng propeta
ang nais niyang kapalit.

Napatingin ang hari sa telang
nakabenda sa dibdib ng dalaga.

Tinawag ng hari ang punong kawal
at ipinag-utos ang agad na pagpugot.

Napatingin ang kawal sa telang
nakabenda sa dibdib ng dalaga.

Sa akto ng pagpugot, nagkasalubong
ang tingin ng propeta, kawal, at hari
sa manipis na telang nakabenda
sa dibdib ng dalaga.

Diptych II

ANG ESKRIBANO

Pinunit ng punong pariseo ang kanyang damit
na parang tabing ng arko. Inaasahan na ang gayong palabas—
sa tuwing may aakong baliw o propeta na sila ang sugong mesiyas.

Matapos ang pinabilis na paglilitis, pinulot ng isang alipin
ang kasuotan ng saserdote upang muling taihin.
Tiyak na hahanapin ng pari ang gintong nakaburda.

Lihim na itinala ng isang eskribano ang kanyang nasaksihan—
Dumarami ang balahibo sa dibdib ng pinuno ng templo.
Nagnanaknak ang naaagnas na sugat sa bahaging tiyan.

Tungkol sa nasasakdal, ito ang kanyang isinulat—

Pumutok ang labi sa magkakasunod na suntok.
Pinagpapawisan ng kumikinang na dugo.
Hindi tao. Hindi hayop. Hindi ito ang bugtong.

ANG PROKURADOR

Hindi nagustuhan ng mga pariseo ang isinulat niya sa lapida.
“Ang naisulat ko’y naisulat ko na.” Mariin ang kanyang bigkas
sa mga salita katulad nang ginawa niya kanina sa paghugas

ng kanyang mga daliri. Tahimik ang tubig. Nanaginip
siya ng mga bibig na tumutubo sa mga sulok ng kampo.
Nagnanana ang sugat sa ilalim ng singsing.

Hindi isang yapak sa disyerto na maaaring burahin ng hangin
ang kamatayan ng nasasakdal mula Galileya. Hindi siya
mag-aasal bata na magbubura ng kanyang maling sagot

gamit ang sariling laway. May salugsog sa kanyang hinlalaki.
Sadyang matalim ang pako ng mga Romano: panulat itong balot
ng kalawang ang dulo at ulo. Natutuklap ang isa niyang kuko.

Hindi na mabubura ang mga titik na naisulat. Maging luha pa ito ng kanyang asawa, o ng sariling dugo o kahit ng buong emperyo na magsisimulang gumuho sa kanyang pasmadong kamay.

Duc in Altum

*

Tuwing papalubog na ang araw may ilang uri ng isdang nag-uunahan para dito. Kinakailangan nila ito para ganap na mabuo ang mga itlog sa kanilang sinapupunan.

*

Ang lambat ay itim na kumot na pananggalang nilang mga pumalaot laban sa mga panaginip at pagkainip.

*

Sa isang kambas ni Ang Kiukok, parehong nasa loob ng lambat ang mga isda at mangingisda. Tikom ang kanilang mga bibig.

*

Kinakain ng Bakunawa ang buwan tuwing may eklipsi at upang muli itong mailuwa naghahaliya ang mga tao sa dalampasigan. Ganito minamarkahan ang bagong taon bago ang pagdating ng kalendaryo.

*

Sa mga panahong matumal ang huli, inaayos ng mga babae ang lambat ng kanilang mga bana. Sinusuksi nila ang mga butas ng lambat.

*

Kay Kiukok, ang tinik ng mga isda ay ang koronang ipinutong kay Kristo na pangil din ng mga aso o ang tuka ng naligaw na kalapati sa lungsod o ang kumikinang na metal ng isang tangke. Ang lahat ay mahigpit ang pagkakayakap sa payak at ito rin ang batubalani ng lambat.

*

Katulad ng sinaunang batas ng mga mangangaso, sa mata lamang kung mag-usap ang mga mangingisda habang nasa gitna sila ng laot. Tuwing bumabalik sila sa dalampasigan sagana man o walang huli, tiyak na magkakaroon ng inuman at lagi't lagi may magtatalo sa kanila kung sirena o siyokoy, o balyena o pagi, o ang kumpare nilang si Andoy na inatake ng puso ang kanilang nakita sa laot.

*

Nang tuluyan nang mailuwa ng Bakunawa ang buwan, lumusong di umano ito pabalik sa pusod ng dagat. Kung kaya't nagkaroon ng mga alon. Ito ang dahilan ng walang hanggang kilapsaw.

*

Ang mata ng isda ay ang buwan. May ilang mga babae ang naglililihi sa mga ito. Sinisipsip nila ito na parang bulalo.

*

Isang araw natagpuan sa dalampasigan ang isang dambuhalang lalang, may balat itong katulad ng buwan at saganang umaaagos ang dugo nito sa may gawing tagiliran. Marami ang nag-akalang ito ang Bakunawa, kaya't agad-agad nilang pinagtatabak at hiniwa ang tiyan nito para hanapin ang buwan at gawin itong anting-anting. Gumulong ang ulo ni Andoy mula sa sinapupunan ng dambuhala.

*

Masdan ang mga isdang nasa darang. May kurot sa tiyan. Ipagkakanulo tayo ng ating mga dila.

*

Maraming salamat, ang tanging nasambit ni Kiukok ng isinabit sa kanya ang medalyon ng pagiging pambansang alagad ng sining.

Diptych III

*

Inabangan ng madla
ang paglabas ni Pilato sa balkon
Itinanghal ng prokurador si Kristo:
Narito ang Tao!
Sumigaw ang bayan:
Ipako sa Krus!
Naghugas ng kamay si Pilato.

*

Itinaas ng pari ang hostiya
at nagwika:
Hawak ni Kristo.
Bahagyang yumuko
ang mga mangungumunyon
at taimtim na sinabi
Amen.
Pagkatapos, naghugas
ng kamay ang pari.

Ang Aming Kakanin sa Araw-Araw

Sa mga umagang katulad nito naaalala niya kung paano
pilit na pinapaubos sa kanya ang kanin, kahit wala nang ulam.
Umuusok ito ngayon na parang tumpok ng bulkan—
amoy na amoy ang sariwang dahon ng pandan.

Naaalala niya kung paano sa bawat pagsubo'y naglilitanya
ang katulong tungkol sa mga paslit na unti-unting kinakain
ng bituka ang tiyan at tumutulo ang nagiging tila langis
na panis na laway dahil sa labis na pangungulila ng sikhura.

“Ubusin ang kanin,” Lagi’t lagi niyang sambit habang ipinapakita ang mga daliring patitigas ng galit at pagkaubos ng pasensya sa sandaling nakakatulog siya sa panguya.

Upang talaban siya ng takot ituturo ng katulong ang mga tuyong sanga ng akasya sa labas ng bintana—“Ganyan ang walang sustansya. Kinakastigo sila ng Diyos na nagliliyab ang puso’t mata sa tuwing may naaksaya ng grasya.” “Huwag magtira kahit isang mumo nang ‘di ka bisitahin ng mga mumu.” “Ang taong nagsasayang sa purgatoryo ang hantong.” “Mapalad tayo dahil may hapag. Habang ikinukuwento ang mga nagsaka pati ang kawawang kalabaw na tinamaan ng lintik sa bukid.”

Sa harapan niya ngayon ang umuusok na kanin. At pinagtatahan niya kung paanong natipon ang lahat ng bintang, parusa, takot at ang kasalanan ng mundo sa mga butil na kanyang isusubo.

Mula sa Aklat ng mga Makabagong Salot

*

Tuwing tag-ulan napupuno
ng patay na palaka ang kalsada.

Kailangan ng mga ito na makatawid
ng matuwid sa mababang lugar—
kung saan matagal humupa ang baha.

At alam naming marami rin sa kanila ang
di nasasagaan. Dahil pagsapit ng gabi,

Maririnig ang orkestra ng mga palaka—
parang tinatawag, ang lahat ng mga duwag
Daig si Bach.

Parang nasasarapan at nagpapainggit
parang kinikiliti, ang mga singit,
parang nanganganak, parang
mga namatayan.

*

Nang araw na binomba
ang Hiroshima, may ilang milyong
haiku ang hindi natapos.

*

Ganap na nilisan ng mga alitaptap
ang santinakpan at nagtungo sila sa buwan.
Habang sa mga poste't salamin
naglipana ang laksa-laksang gamu-gamo
sa bagong lungsod ng Jerusalem.

*

Ilang kawan ng uwak
ang patuloy na nananaklot sa Iraq.

*

Pagkatapos ng kanilang pagbisita
sa Auschwitz, isang binatilyo ang takam-takam
na kinain ang kanyang malamig na sandwich.

Duc in Altum

Inihanda ang sentensya sa mga nasasakdal:
Yakapin ang grabedad ng pagkakahulog
kapalit ng selestyal na rebelyon.
Mananatili sila sa pagitan ng mga pag-aatubili.

Sabik nilang naisip ang mga susunod na eksena—
kung paano nila mararamdaman ang pagpasok ng bigat,
ang kawalang silbi ng mga pakpak.
Batid nilang hindi na sila maaaring lumingon:
Inaasahan nilang tubuan ng laman ng mortal.

Hinahasa na ang espadang pinaniningas ng kidlat:
Sa kanilang tatamuhing sugat ganap na makikita
ang tipak-tipak na mapa ng bagong mundo.

Simulan ang bilang ng mga bilanggo.
Bilangin ang natitirang kabilang.
Pakawalan ang poot ng kawalang kasaysayan.
Isulat ang kanilang kahulugan bilang metapora sa pahina.

MGA TALA

Duc in Altum

Nangangahulugang ihagis ang lambat sa pinakamalalim na bahagi ng dagat. Sa ebanghelyo ni San Lukas 5:4, sinabi ni Jesus kay Simon Pedro na “Pumaroon sila sa laot at ihulog ang kanilang mga lambat upang mamalakaya.”

Pax in Terra

Nangangahulugang “Kapayapaan sa Santinakpan.” Sa ebanghelyo ni San Lukas, sinasabing bahagi ito ng awit ng mga anghel sa mga pastol ng Bethlehem nang ibinalita sa kanila ang kapanganakan ng Emmanuel. Tingnan sa Lukas 2:14.

Ang Kiukok (1931–2005)

Ginawaran ng Pambansang Alagad ng Sining sa Biswal na Arte noong 2001.